

УДК 81:929:32

ЕТНОСПЕЦИФИКА ПОЛІТИЧНОЇ БІОГРАФІЇ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПРОБЛЕМИ

Іваніна Т.В.

Одним із затребуваних і одночасно дискусійних типів тексту в сучасному політичному дискурсі є політична біографія. Особливо важливим у політичній біографії є вивчення того, що саме стоїть за словом у свідомості носіїв різних мов, якими факторами обумовлені закономірності і розходження в організації інформації, що узгоджується зі словом, а що не узгоджується. Через те на сучасному етапі розвитку лінгвістики аналіз мовних особливостей політико-біографічного тексту вимагає комунікативно-когнітивного підходу, що дозволяє встановити співвідношення між мовними структурами і ментальними установками.

Зазначений ракурс дослідження допускає широкий міждисциплінарний підхід до аналізу політичної біографії, що дозволяє широко визначити теоретичну базу дослідження. Це роботи з лінгвістики тексту і стилістики (І.В.Арнольд, В.В.Виноградов, І.Р.Гальперин, Ю.М.Лотман, О.О.Селіванова, Н.М.Разінкіна), політичного дискурсу (Т.А.ван Дейк, А.Д.Белова, Н.О.Чабан, О.С.Фоменко, К.С.Серажим); прагматичних, функціонально-семантичних, лексичних параметрів тексту (Н.Д.Арутюнова, О.М.Вольф, Г.І.Приходько, Л.М.Киричук, О.С.Манік); текстового символу (М.О.Новикова).

Актуальність. Огляд наукової літератури, пов'язаної з проблематикою політичного тексту, свідчить про те, що вивчення політичного тексту були і залишаються предметом уваги багатьох дослідників. На наш погляд, проблему дослідження політичної біографії з погляду непрямой оцінності (наявності оцінних компонентів у тексті) розроблено недостатньо.

Вступ до проблеми. На матеріалі малоформатних політико-біографічних текстів, використовуючи порівняльно-зіставний метод, ми намагаємося виявити національну специфіку закріплення результатів пізнання й інтерпретації світу в елементах мовної картини світу. Адже ціннісні системи стають складовими національних картин світу, які по-різному відображаються в різних мовах. З цією метою, на наш погляд, доцільно застосовувати двосторонній метод контрастивного дослідження, що полягає у виділенні певних елементів структури політико-біографічного тексту та особливостей його мовного наповнення, а також виявленні і зіставленні реалізації деяких концептів в британській і американській лінгвокультурних традиціях.

Об'єктам дослідження є політико-біографічний тип тексту.

Предметом дослідження є структура й оцінність політико-біографічного типу тексту в британській та американській лінгвокультурних традиціях.

Мета роботи полягає в тому, щоб виявити структурні та оцінні особливості політико-біографічного тексту в британській і американській лінгвотрадиціях, і ґрунтується на гіпотезі про те, що структурні й оцінні характеристики політико-біографічного тексту обумовлені лінгвокультурними пріоритетами і стереотипами різних етнотрадицій.

Досягнення мети дослідження передбачає реалізацію таких **завдань**:

- дослідити рубрикаційний розподіл інформації в політико-біографічному тексті в британській і американській лінгвокультурних традиціях;

- визначити характерні ознаки композиційного розподілу оцінності політико-біографічного тексту в унікультурному і кроскультурному аспектах;
- простежити універсальні та етноспецифічні особливості вираження оцінності в політико-біографічному типі тексту в різних лінгвотрадиціях.

Матеріал дослідження охоплює 300 політико-біографічних британських та американських текстів (енциклопедичні, навчальні та агітаційні тексти).

Політико-біографічний текст як будь-який письмовий текст – явище культури. У ньому втілені глобальний образ світу як картина світу, як результат духовної діяльності людини в ході його контактів із зовнішнім світом [2, с.91], це обумовило розгляд політико-біографічного тексту з погляду культуроцентричного підходу, який допускає вивчення політичної біографії з погляду представлених у структурі тексту блоків інформації, визначена послідовність яких обумовлена ментальними установками того чи іншого етносу, що дозволяє виявити лінгвокультурні особливості лінгвотрадицій.

Структурно-смысловий розподіл політико-біографічного тексту охоплює композиційно-мовну структуру тексту, яка базується на хропотопі об'єкта біографії. Структурованість політичної біографії побудована таким чином, що тема повідомлення сегментується на інформаційні блоки (індивідуального, соціального і власне політичного), в рамках яких виділено певні тематичні модулі (рубрики), що відбивають біографічні дані політичного діяча і комбінуються таким чином, що являють собою відносно закінчену інформаційну єдність.

Дослідження структурно-смыслові будови політико-біографічного тексту в британській і американській лінгвотрадиціях дозволило виявити універсальну інформацію політичної біографії, властиву більшості лінгвотрадицій, і їх етноспецифічні ознаки, тобто заявлено, яка інформація є найбільш важливою в цих лінгвотрадиціях, які інформаційні пріоритети наявні в політико-біографічних текстах цих лінгвотрадицій. Відтворення етноспецифіки лінгвокультурних традицій з погляду структури і оцінності обумовлено тим, що однакові об'єкти у різних культурних традиціях сприймаються через призму рідної мови і світосприймання, тобто кожен мовний колектив розглядає світ по-своєму у тому чи іншому ступені, накладаючи подібний навколишній світ реальності на мережу своєї мови [3, с.90].

У різних лінгвотрадиціях репрезентація значимої, найбільш важливої інформації в трьох позиціях (ініціальна, медіальна і фінальна) залежить від інформаційних пріоритетів у цьому соціумі.

У британському енциклопедичному тексті надається перевага таким інформаційним пріоритетам: інформація про батьків, адреса резиденції, дані про родинний стан і кількість дітей.

У британському навчальному тексті спостерігається характеристика політичного діяча при владі, його загальнолюдських якостей, тому простежується зсув акценту із соціального контексту на спеціально-політичний. В описі політичної кар'єри діяча переважає опис подій у країні. Особливістю британського навчального тексту є вказівка на особистісні характеристики діяча.

Визначено, що медіальна частина навчального тексту номінована оцінними компонентами і домінує денотативна оцінка.

Британський агітаційний текст характеризується наявністю інформаційних компонентів, що розкривають становлення особистості політика (докладна інформація про освіту і родину). Цими параметрами британський агітаційний текст відрізняється від американської лінгвотрадиції. В британському агітаційному тексті рівень оцінності виявився надзвичайно низьким.

Досить низький рівень наявності оцінних компонентів відзначається у середині і кінці агітаційного тексту, при цьому фактично відсутні денотативна і конотативна оцінки, що обумовлено цим типом тексту і передбачас в імпліцитній формі виклад інформації про кандидатів через велику конкуренцію.

Модель американського енциклопедичного тексту характеризується перевагою спеціально-політичних блоків інформації, на фоні яких дається докладна інформація про

ЕТНОСПЕЦИФІКА ПОЛІТИЧНОЇ БІОГРАФІЇ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПРОБЛЕМИ

освіту діяча. Тут фактично немає інформації про родинний стан, лише іноді можна спостерігати інформацію про вік дітей. Уся політико-біографічна інформація супроводжується мовними засобами вираження оцінки в медіальній і фінальній частині. В ініціальной частині домінує денотативна оцінка, що носить варіативну спрямованість.

Інформація американського навчального типу тексту носить спеціально-політичний характер. У ньому наявна особистісна характеристика діяча в рамках політики і згадування інших діячів. Особливістю цього типу тексту є інформація про погляди політика. Важливо, що модель американського навчального тексту вирізняється рівномірним розподілом оцінних компонентів по тексту, при цьому перевага надається денотативній оцінці на початку і в кінці тексту, а конотативна оцінка носять маргінальний (необов'язковий) характер.

В інформаційній структурі американського агітаційного тексту переважають спеціально-політичні компоненти, зокрема обов'язковою є вказівка на партійну приналежність, що відповідає вимогам агітаційного типу тексту як такого. Таким чином, агітаційний тип тексту в американській лінгвотрадиції номіновано політичними компонентами. Оцінні лексичні одиниці обов'язкові у фіналі тексту і факультативні – на початку і середині тексту.

У центрі нашого дослідження знаходяться семантичні поля, що відповідають певним концептам. До складу такого поля включаються відібрані методом суцільної вибірки слова, що несуть інформацію про ціннісне відношення до світу [4, с.183]. Інтегральною семою, що утворює кожне семантичне поле, є співвіднесеність мовних одиниць з визначеним деннотатом – концептом. У результаті компонентного аналізу ми виділили диференціальні семи, відповідні інтерпретації досліджуваного концепту в ціннісній підсистемі за критерієм «добре-погано» [1, с.60].

Далі ми з'ясували, які елементи, що відповідають ціннісній інтерпретації концептів, вплинули на формування конотативного аспекту значення слів і висловлювань, що входять у семантичні поля цих концептів. Все це дозволило визначити деякі елементи національної системи цінностей в зазначених лінгвотрадиціях на матеріалі політико-біографічних текстів (ПБТ) малого формату (енциклопедичні, навчальні, агітаційні тексти).

Лексичні одиниці, які підкреслюють виключну особливість політичного лідера, набувають статусу національно-специфічних аксіологем. Отже, в британському політичному енциклопедичному тексті відзначається більше лексичних одиниць, які дають загальну оцінку діяльності політичного діяча (*the most unpopular, popular, well-known, the most important person*), ніж в американській лінгвотрадиції, в політико-біографічних текстах якої спостерігається ланцюжок з лексемами, які підкреслюють певні риси діяча, а саме його рішучість і активність (*determined reformer, decisive, decisive leadership, determined to succeed, strongly committed to, initiative, active*) та його успіх (*decisive victory, a landslide victory, convincing election victories, fight would be victorious, strong support for*).

В британських енциклопедичних біографіях застосовується прикметник **strong**, що свідчить про спробу переконання читача в тому, що саме цей політичний лідер приведе країну до розквіту: *a strong supporter of, strong feelings, strong personality, a strong challenge, strongly anti-socialist, strongly supported*.

Ідея єдності є більш характерною для політичної біографії малого формату в американській лінгвотрадиції, що знаходить відображення у таких лексемах, як: *nation, community, all, together*.

Однією з національно-специфічних цінностей, що застосовуються в політичному дискурсі, є цінність патріотизму, яка знаходить вираження, перш за все, у навчальних ПБТ в американській лінгвотрадиції і виражається такими лексичними одиницями: *"during a difficult period of American history", "was not only the youngest President in American history", "perhaps the most successful in American history", "but his personality and ideas changed America", "He is often called "the Father of Our Country", "hard work and patriotism made him one of America's heroes"*.

Висновки. Таким чином, національна етноспецифіка аксіологічного простору британського політико-біографічного тексту визначається лексичними засобами, які дають узагальнену характеристику політичного діяча, підкреслюючи, що саме цей політичний лідер виправдає сподівання виборців. В американському політико-біографічному тексті визначено національно-специфічні аксіологеми, які дають більш детальний опис політика, особливо підкреслюючи його рішучість і активність.

Перспективою подальших досліджень може бути аналіз політико-біографічних текстів великого обсягу (політико-біографічних романів), детальний порівняльний кроскультурний аналіз політичних біографій слов'янської і західноєвропейської лінгвотрадицій.

Список літератури

1. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки. – М.: Наука, 1985. – 223 с.
2. Евсева Н.А. Культура и языковые запреты // Вестник МГУ Сер. 19. Лингвистика и международная коммуникация. – 2000. – № 2. – С. 85-90.
3. Корнилов О.А. Языковые картины мира как отражение национальных менталитетов: Дис... д-ра культурологических наук. – М., 2000. – 203 с.
4. Положин М.М., Венжинович Н.Ф. Концепт як базова когнітивна сутність // Мовні і концептуальні картини світу. Збірник наукових праць. – 2001. – № 5. – С. 182-184.

Поступила до редакції 24.02.2005 р.